

Dönem : 1

Toplantı : 2 MILLET MECLİSİ S. Sayısı : 457 ye 1 nci ek

Kanun dışı yakalanan veya tutuklanan kimselere tazminat verilmesi hakkında kanun tasarisına dair C. Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişiklikler hakkında Millet Meclisi Geçici Komisyon raporu (1/544)

(Not : C. Senatosu S. Sayısı : 328)

*Cumhuriyet Senatosu
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 2886*

26 . 10 . 1963

MILLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 10 . 10 . 1963 gün ve 6827-39155 sayılı yazınıza karşılıktır :

Yakalanan veya tutuklanan bazı kimselere tazminat verilmesi hakkındaki kanun tasarisının Millet Meclisince kabul olunan metni Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 25 . 10 . 1963 tarihli 124 ncü Birleşiminde değiştirilerek kabul edilmiş ve dosya ilişikte sunulmuştur.

Saygılarımla

*Suad Hayri Ürgüplü
Cumhuriyet Senatosu Başkanı*

Açık oya arz edilen maddeler :

Madde : 1.

Madde : 2.

Madde : 3.

Madde : 5.

NOT : Açık oy neticesi dosyanın içindedir.

Geçici Komisyon raporu

*Millet Meclisi
Geçici Komisyon
Esas No: 1/544
Karar No: 3*

17 . 12 . 1963

Yüksek Başkanlığa

Komisyonumuz, 13 Aralık 1963 günü Birleşiminde Yakalanan veya tutuklanan bazı kimselere tazminat verilmesi hakkındaki kanun tasarisının Millet Meclisince kabul olunan metninde Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişiklikleri, Hükümet adına Adalet Bakanlığı temsilcisinin huzurunda inceliyerek aşağıdaki hususları kararlaştırmıştır.

1. Kanun başlığında yapılan tadil uygun görülmüştür.
2. Cumhuriyet Senatosu, Millet Meclisince kabul edilmiş olan tasarinın 1 nci maddesini değiş-

tirerek, tutuklandıktan veya yakalandıktan sonra haklarında kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına veya beraetlerine karar verilenler ile mahkûm olup da tutuklu kaldığı süre hükümlülük süresinden fazla olan veya tutuklandıktan sonra sadece para cezasına mahkûm edilen kimselerin uğrıyacakları her türlü zararların da Devletçe ödenmesini öngörmüştür. Cumhuriyet Senatosunca yapılan bu değişikliğin, Millet Meclisince kabul edilen metnin, Anayasanın 14 nci ve 30 ncu maddeleri hükümleri ile Anayasanın ruhuna aykırı düştüğü gerekçelerine dayandığı da, dosyanın ve tutanakların incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Anayasanın tutuklama ve yakalamaya dair 30 ncu maddesinin son fıkrası, tazminat verilmesi mecburiyetini, sadece, Anayasanın bu maddesinin daha önceki fıkralarındaki emredici hükümlere aykırı olarak tutuklanan veya yakalananlar için vaz'etmektedir. Böylelikle, Anayasa, bunlar dışındakilere yukardaki hallerde tazminat ödenmesini engelliyen bir hüküm ihtiva etmemekle beraber, bu gibi hallerde tazminat ödenmemesinin derpiş edilmesine de lâfzının açıklığı ile cevaz vermektedir. Bir kanun maddesinin lâfzı yeter derecede açıkça, artık orada o kanun maddesinin ruhuna aykırılıktan bahsedilemeyeceği muhakkaktır.

Anayasanın 14 ncu maddesi de, kişi dokunulmazlığının ancak kamu düzenini korumak gibi mülâhazalarla ve kanunda gösterilen hallerde ve hâkim kararı ile ihlâl edilebileceğini belirtmekte olup, kişi dokunulmazlığının bu tarzda ihlâlini, Anayasanın ne lâfzına, ne de ruhuna aykırı telâkki etmeye imkân yoktur. Nitekim, aşağıda gösterileceği veçhile, Millet Meclisi metninin 1 nci ve 8 nci maddelerinin Cumhuriyet Senatosu metninden farklı olarak kendilerine tazminat verilmesini kabul etmediği kimseler için kamu düzeni mülâhazaları ziyadesiyle vârit bulunmaktadır.

Böyle olunca, yapılması gereken şey, Millet Meclisinden farklı olarak Cumhuriyet Senatosunca tazminata hak kazandığı kabul edilen bu kimselerin durumlarını, Devletin kamu düzenini ve asayişini koruma ve suçluluğu ve suçları önleme vazifesinin ve hakkaniyetin icapları muvacehesinde incelemekten ibarettir.

Millet Meclisince kabul olunan metinde, evvelâ, mahkûm olup da tutuklu kaldığı süre hükümlülük süresinden fazla olan kimselere; saniyen, tutuklandıktan sonra sadece para cezasına mahkûm edilen kimselere ve salisen, tutuklandıktan veya yakalandıktan sonra haklarında kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına veyahut beraetlerine karar verilenlerden haklarındaki bu kararlar delilsizlik veya ehliyetsizlik sebeplerine dayananlara tazminat hakkı tanınmamıştır.

Birinci ve ikinci hallerde önemli olan husus, suçluluğun mevcudiyetidir. Suçluluğun mevcudiyeti kesin mahkeme kararıyla sabit olduktan sonra o kimseye, suçunun ve suçluluğunun meydana çıkması için alınmış bir tedbir kararının uygulanması dolayısıyla bir de tazminat vermek, Devletin kamu düzenini ve asayişini korumak ve suçluluğu ve suçları önlemek vazifesini, suç ve suçluluğun pek düşük bir seviyede olmadığı memleketimizde, ciddi surette engelliyebilir ve bu alanda adli mekanizmanın çalışmasında vahim tereddüt ve aksaklıklar yaratabilir. Üçüncü halde ise, tazminat verilmeyişi, hakkaniyet esaslarına bağlanmakta olup bu takdirde bu gibilere tazminat verilmesinin kamu vicdanını rahatsız etmesi kuvvetle muhtemeldir. Bunun gibi, birinci ve ikinci hallerde de, suçun ve suçluluğun sabit olması takdirinde, mahkûm olmuş bulunan kimseye bir de tazminat verilmesinin kamu vicdanını rahatsız edeceği tabiidir.

Komisyonumuz, yukardaki mülâhazalarla, Millet Meclisi metninin 6 nci bendindeki şıkkın, Anayasanın 30 ncu maddesinin son fıkrasının emrini aşmakla beraber, tazminatı, adli mercilerin tam bir vicdan rahatlığı içinde verdikleri kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığı veya beraet kararlarının sâdir olduğu şıklara hasreden şeklini, hem fert haklarını koruyucu, hem de Devletin kamu düzenini ve asayişini korumak ve suç ve suçluluğu önlemek vazifesini aksatmayacak ve âmmeye vicdanının hakkaniyet duygularını zedelemeyecek bir hal çaresi olarak mütalâa eylemiş ve bu metin üzerinde ısrar edilmesini tavsiye etmeye karar vermiştir.

3. Cumhuriyet Senatosunun 2 nci maddede yaptığı değişiklikle, 4 ncu fıkradaki «ağır ceza işlerini gören mahkeme» ibaresi «ağır ceza mahkemesi» terimiyle değiştirilmekle beraber, birinci

ibare maddenin ilk fıkrasında aynen muhafaza olduğundan, bu değişiklik redaksiyon bakımından mahzurlu görülmüştür.

4. 3 nci maddenin uygulanmasında resmî makamların mütalâasının alınmasında fayda olduğundan, komisyonumuz; Cumhuriyet Senatosunca bu maddede yapılan değişikliği de uygun görmemiştir.

5. Cumhuriyet Senatosunca 5 nci maddede yapılan değişiklikler, 1 nci maddede yaptığı değişikliklerin tabii bir sonucu olduğundan bu değişiklikler de komisyonumuzca uygun görülmüştür.

6. Cumhuriyet Senatosunca 8 nci maddenin çıkarılması, 1 nci maddede yaptığı değişikliklerin tabii bir sonucu olduğundan bu değişiklik de komisyonumuzca uygun sayılmamıştır.

Gerçekten, kanun dairesinde yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra delil yetersizliği veya ehliyetsizlik sebeplerine dayanmış olmamak şartıyla haklarında kovuşturma yapılmasına veya son tahkikatın açılmasına mahal olmadığına veya beraetlerine karar verilerek serbest bırakılan kimselerden aynı eîns suçtan tekrar mahkûm olanlar, itiyadi suçlular ve suç işlemeyi meslek veya maiyet vasıtası haline getirenlerin tazminat hakkından istifade ettirilmeleri, âmmе vicdanının hakkaniyet duygularını zedeledikten gayri, Devletin kamu düzenini ve asayişini korumak ve suçu ve suçluluğu önlemek vazifesini görmesini de engelliyecektir.

7. Cumhuriyet Senatosu, Millet Meclisi metninin 9, 10 ve 11 nci maddelerinin numaralarını, sırasıyla 8, 9 ve 10 olarak değiştirmiştir. Komisyonumuz, Millet Meclisi metninin 8 nci maddesinin çıkarılmasını uygun saymadığı cihetle, bu değişikliklere de katılamamıştır.

8. Anayasanın 7 nci geçici maddesine tabii kanun tasarılarından birine aid olduğu cihetle işbu raporumuz, Genel Kurulda diğer bütün işlere takdimen öncelikle görüşülmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Geçici Komisyon Başkanı
Malatya
A. Akşit

Sözcü
İstanbul
C. Kirca

Bu Rapor Kâtibi
Eskişehir
Ş. Asbuoğlu

İstanbul
S. Vardarlı
İmzada hazır bulunamadı

Kayseri
M. Göker

Kütahya
S. Sarpaşar

İmzada hazır bulunamadı

MİLLET MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Yakalanan veya tutuklanan bazı kimselere tazminat verilmesi hakkında Kanun

MADDE 1. — 1. Anayasa ve diğer kanunlarda gösterilen hal ve şartlar dışında yakalanan veya tutuklanan veyahut tutukluluklarının devamına karar verilen;

2. Yakalanma veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar kendilerine yazılı olarak hemen bildirilmeyen;

3. Yakalanıp veya tutuklanıp da kanuni süresi içinde hâkim önüne çıkarılmıyan;

4. Hâkim önüne çıkarılmaları için kanun-

CUMHURİYET SENATOSUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

Kanun dışı yakalanan veya tutuklanan kimselere tazminat verilmesi hakkında Kanun

MADDE 1. — Kanunda gösterilen hal ve şartlar dışında yakalanan veya tutuklanan veyahut tutukluluklarının devamına karar verilen; yakalanma veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar kendilerine yazılı olarak hemen bildirilmeyen; yakalanıp veya tutuklanıp da kanuni süre içinde hâkim önüne çıkarılmıyan veya hâkim önüne çıkarılmaları için kanunda belirtilen süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetlerinden yoksun kılı-

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

da belirtilen süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetlerinden yoksun kılınan;

5. Yakalanıp veya tutuklanıp da bu durumları yakınlarına hemen bildirilmeyen;

6. Kanun dairesinde yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra delil yetersizliği veya ehliyetsizlik sebeplerine dayanmış olmamak şartıyla, haklarında kovuşturma yapılmasına veya son tahkikatın açılmasına mahal olmadığına veya beraetlerine karar verilerek serbest bırakılan;

Kimselerin, uğradıkları her türlü zararlar bu kanun hükümleri dairesinde Hazinece ödenir.

MADDE 2. — Birinci maddede yazılı sebeplerle zarara uğriyanlar, haklarında kendilerine zarar veren işlemlerin yapılmasına esas olan iddialar sebebiyle açılan dâvalar sonunda verilen kararların kesinleştiği veya bu iddiaların mercilerince karara bağlandığı tarihten itibaren üç ay içinde, ikametgâhlarının bulunduğu mahal ağır ceza işlerini gören mahkemeye bir dilekçe ile başvurarak uğradıkları her türlü zararın tazminini isteyebilirler.

Dilekçede, zarar talebinde bulunan kimse- nin açık adresinin, zarara sebebiyet verdiği ileri sürülen muamelelerin özetinin, zararın istinadettiği sebepler ile sübut delillerinin ve talebolunan her türlü zararın neden ibaret bulunduğu yazılı olması ve sübut delillerinin dilekçeye bağlı olarak verilmesi lâzımdır.

Yukarıki fıkrada yazılı hususları ihtiva etmiyen dilekçe mahkeme kararı ile reddolunur.

Tazminat talebine esas olan işlem işi hükme bağlayan ağır ceza mahkemesince yapılmış ise, bu talebi incelemeye yetkili mahkeme en yakın yer ağır ceza işlerini gören mahkemedir.

MADDE 3. — İkinci maddede yazılı yetkili mahkeme, zarar istemine dair dilekçe üzerine, üyelerden birisini işin incelenmesi ile görevlendirir. Görevlendirilen üye, ilk önce, istemin kanuni süre içinde yapılmış olup olmadığını inceler. İstem, süresi içinde yapılmış ise görevli üye, hüküm ve karar dosyasını aldırtmak her türlü incelemeleri yapmak ve gerekiyorsa,

Cumhuriyet Senatosunun kabul ettiği metin

nan, yakalanıp veya tutuklanıp da bu durumları hemen yakınlarına bildirilmeyen, tutuklandıktan veya yakalandıktan sonra haklarında kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına veyahut beraetlerine karar verilen; mahkûm olup da tutuklu kaldığı süre hükümlülük süresinden fazla olan veya tutuklandıktan sonra sadece para cezasına mahkûm edilen kimselerin uğriyacakları her türlü zararlar bu kanun hükümleri dairesinde Devletçe ödenir.

MADDE 2. — Birinci maddede yazılı sebeplerle zarara uğriyanlar, haklarında kendilerine zarar veren işlemlerin yapılmasına esas olan iddialar sebebiyle açılan dâvalar sonunda verilen kararların kesinleştiği veya bu iddiaların mercilerince karara bağlandığı tarihten itibaren 3 ay içinde, ikametgâhlarının bulunduğu mahal ağır ceza işlerini gören mahkemeye bir dilekçe ile başvurarak uğradıkları her türlü zararın tazminini isteyebilirler.

Dilekçede, zarar talebinde bulunan kimse- nin açık adresinin, zarara sebebiyet verdiği ileri sürülen muamelelerin özetinin, zararın istinadettiği sebepler ile sübut delillerinin ve talebolunan her türlü zararın neden ibaret bulunduğu yazılı olması ve sübut delillerinin dilekçeye bağlı olarak verilmesi lâzımdır.

Yukarıki fıkrada yazılı hususları ihtiva etmiyen dilekçe mahkeme kararı ile reddolunur.

Tazminat talebine esas olan işlem işi hükme bağlayan ağır ceza mahkemesince yapılmış ise, bu talebi incelemeye yetkili mahkeme en yakın yer ağır ceza mahkemesidir.

MADDE 3. — İkinci maddede yazılı yetkili mahkeme zarar talebini havi dilekçe üzerine, üyesinden birini işin incelenmesine memur eder. İşe memur edilen üye evvelemirde talebin kanuni süre içerisinde yapılmış olup olmadığını tetkik eder. Talep süresi içinde yapılmış ise, hüküm ve karar dosyasını celp ve lüzumlu her türlü tetkikatı yapmak ve icabın-

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

tazminat isteminde bulunandan da izahat almak suretiyle delilleri topladıktan sonra, yazılı düşüncesini bildirmesi için evrakı Cumhuriyet Savcılığına ve defterdarlığa veya mal müdürlüğüne gönderir.

Mahkeme, Cumhuriyet Savcısının ve defterdarlığın veya mal müdürlüğünün yazılı mütalâası üzerine duruşma yapmaksızın kararını verir.

Bu karar aleyhine tebliğ tarihinden başlayarak bir hafta içinde temyiz yoluna başvurulabilir.

MADDE 5. — Kanun dairesinde yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra, delil yeterliliği veya ehliyetsizlik sebeplerine dayanmış olmamak şartıyla haklarında son soruşturmanın açılmasına veya kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi sebebiyle tazminat alanlardan aynı işten dolayı haklarında yeniden dâva açılanlara; beraet kararı sebebiyle tazminat alanlardan beraet hükmü aleyhine iadei muhakeme talebinin kabulü ile haklarında yeniden duruşma icrasına karar verilene ödenen tazminat miktarınca Hazine tarafından o şahsın emvali üzerine ihtiyati haciz vaz'olunur. Dâva sonunda şahıs beraet ettiği takdirde ihtiyati haciz kalkar. Mahkûm olduğu takdirde ayrıca hükme ihtiyacolumaksızın Hazine haciz paraya çevrilir.

MADDE 8. — Aynı cins suçtan mahkûm olanlar, itiyadi suçlular ve suç işlemeyi meslek veya maişet vasıtası haline getirenler, bu kanunun 1 nci maddesinin 6 ncı bendi hükümlerinden faydalanamazlar.

MADDE 9. — Yabancı Devlet tâbiyetinde bulunan kimseler hakkında bu kanunun uygulanması, o Devletin Türk vatandaşlarına aynı esasları uygulamakta bulunmasına bağlıdır.

MADDE 10. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 11. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Cumhuriyet Senatosunun kabul ettiği metin

da tazminat talebinde bulunandan da izahat almak suretiyle delilleri topladıktan sonra yazılı düşüncelerini bildirmesi için evrak C. Savcılığına verilir.

Mahkeme C. Savcısının yazılı mütalâası üzerine duruşma yapmaksızın kararını verir. Bu karar aleyhine tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde temyiz yoluna başvurulabilir.

MADDE 5. — Haklarında kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına karar verilmesi sebebiyle tazminat alanlardan aynı işten dolayı haklarında yeniden dâva açılanlara; beraet kararı sebebiyle tazminat alanlardan beraet hükmü aleyhine iadei muhakeme talebinin kabulü ile haklarında yeniden duruşma icrasına karar verilene ödenen tazminat, hükme hacet kalmaksızın Hazineye geri alınır.

Aynı işten dolayı açılan dâva veya mahkemenin iadesi suretiyle duruşma icrasına karar verilmesi üzerine yapılan duruşma sonunda beraete hükmolunması halinde tazminat talebi hakkı yeniden doğar.

MADDE 8. — Yabancı Devlet tâbiyetinde bulunan kimseler hakkında bu kanunun uygulanması, o devletin Türk vatandaşlarına aynı esasları uygulamakta bulunmasına bağlıdır.

MADDE 9. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 10. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Geçici Komisyonun tavsiyeleri

Kanun başlığı — Geçici Komisyon, tasarının başlığında Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişikliğini benimsenmesini tavsiye etmektedir.

MADDE 1. — Geçici Komisyon, Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişikliğin benimsenmemesini tavsiye etmektedir.

MADDE 2. — Geçici Komisyon, Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişikliğin benimsenmemesini tavsiye etmektedir.

MADDE 3. — Geçici Komisyon, Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişikliğin benimsenmemesini tavsiye etmektedir.

MADDE 4. — Kesinleşmiştir.

MADDE 5. — Geçici Komisyon, Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişikliğin benimsenmemesini tavsiye etmektedir.

MADDE 6. — Kesinleşmiştir.

MADDE 7. — Kesinleşmiştir.

MADDE 8. — Geçici Komisyon, Cumhuriyet Senatosunca bu maddenin metinden çıkarılmamasının benimsenmemesini tavsiye etmektedir.

MADDE 9. — Geçici Komisyon, bu maddenin numarasının Cumhuriyet Senatosunca değiştirilmesinin benimsenmemesini tavsiye etmektedir.

MADDE 10. — Geçici Komisyon, Cumhuriyet Senatosunca bu maddenin numarasının değiştirilmesinin benimsenmemesini tavsiye etmektedir.

MADDE 11. — Geçici Komisyon, Cumhuriyet Senatosunca bu maddenin numarasının değiştirilmesinin benimsenmemesini tavsiye etmektedir.

